Krok za krokom k čitateľstvu (0 – 3)

Ľudmila Hrdináková

Občianske združenie Milujem knihy/Amo libris

Bratislava
2016

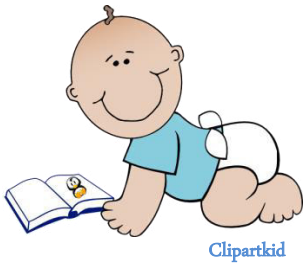

Pesnička sa spieva,
rozprávka sa rozpráva,
a kto sa rád díva,
krásne veci poznáva.

(František Hrubín, prebásnil Milan Rúfus)

Krok za krokom k čitateľstvu (0 – 3)

Ľudmila Hrdináková

Občianske združenie Milujem knihy/Amo libris

Bratislava

2016

Názov: Krok za krokom k čitateľstvu (0 – 3)
Autor: PhDr. Ľudmila Hrdináková
Odborný redaktor: Mgr. Natália Mazanová v spolupráci s portálom „Mama, tata, čítajte s nami“
Zodpovedný redaktor: PhDr. Judita Kopáčiková
Ilustračné foto na titulnej strane: Rogers Media, *Today's Parent*
http://www.todaysparent.com/pregnancy/newborn-care/why-newborns-dont-need-books/

Vydalo: Občianske združenie Milujem knihy/Amo libris s finančnou podporou mestskej časti Bratislava-Staré Mesto
Rozšírené elektronické vydanie
Bratislava
2016
ISBN: 978-80-972261-1-4 (e-kniha)
EAN: 9788097226114

PREČO by sa vaše dieťatko malo stať *čitateľom*?

Čítanie knižiek je jednou z najlepších stratégií ako rozvíjať mnohé stránky osobnosti dieťaťa.

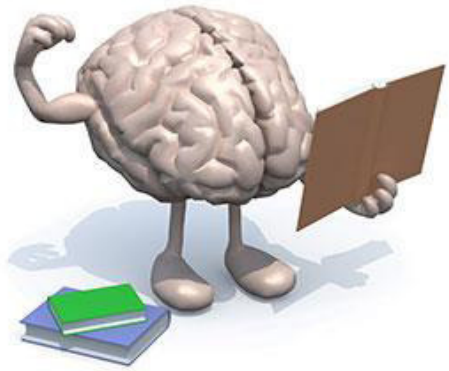

Obr. 1: Čítaním sa formuje niekoľko špecifických oblastí hemisfér mozgu. (2)

Čítanie:

- zlepšuje pamäť dieťaťa;
- obohacuje jeho slovnú zásobu;
- rozvíja predstavivosť a schopnosť vizualizácie;
- formuje abstraktné myslenie;
- formuje analytické a strategické myslenie;
- dotvára morálne hodnoty dieťaťa;
- zdokonaľuje schopnosti riešenia problémov;
- mení mozog dieťaťa;
- vytvára vzťah k vzdelaniu;
- po celý život bude tvoriť základnú stratégiu jeho poznávania, vzdelávania a štúdia.

Podľa štúdie *„Krátkodobé a dlhodobé účinky románu na spojenia v mozgu“* (Emory University) patrí medzi výrazné benefity čítania aj výrazne zvýšená schopnosť porozumenia iným ľuďom, lepšia schopnosť vcítenia sa do iných a značne flexibilnejšia schopnosť vizualizácie (1).

PREČO by sa vaše dieťatko malo *od mala* stávať čitateľom?

Cesty k rozvoju čitateľských schopností vedú cez jazyk, komunikáciu, poznávanie slov a významov hovoreného slova. To všetko možno rozvíjať od narodenia.

Duševné schopnosti, ktoré potrebuje malý čitateľ na samostatné čítanie, predchádzajú dosahovaniu a zvládaniu techniky čítania až o niekoľko vývinových stupňov.

Treba teda začať čím skôr.

Obr. 2: Nikdy nie je zavčasu začať čítať dieťatku. Dieťatko v brušku sa učí počúvať čítanú literatúru. Po narodení poznáva hlasy tých, ktorí naň rozprávali, intonáciu známych veršíkov či hudbu, ktorú mama počúvala a priaznivo reaguje.
(Foto: *The reading Womb*)

KEDY začať?

Sluch sa u dieťatka začína rozvíjať v okolo 19. týždňa tehotenstva a okolo 24. týždňa je jeho sluch vďaka vývoju kostičiek vnútorného ucha ešte lepší (3).

Odvtedy môžu rodičia pracovať na rozvoji jeho schopností.

Obr. 3: Dieťatku možno ulahodiť i hudbou. Dieťatko pohybom odpovie, ktorá je preň tá naj-naj...
(Foto: *Virtue Baby*)

Sluch je pre čítanie veľmi významný, priam existenčný – veď i čítanie potichu nie je ničím iným, ako počúvaním vlastného vnútorného hlasu.

Sluchová a fonologická príprava bábätka je preto z hľadiska čítania mimoriadne dôležitá. Ak nie je budúcim rodičom celkom vlastné rozprávať bábätku rozprávky a veršíky, vhodnou prípravou je i hudba.

Hudba pôsobiaca v prenatálom období pripravuje uško, telo aj mozog počúvať, integrovať a v konečnom dôsledku i tvoriť jazykové zvuky. Hudba býva považovaná za pred-lingvistický jazyk, ktorý prispieva k podnecovaniu a stimulácii budúceho človiečika. Ovplyvňuje telo, emócie, intelekt a rozvíja vnútorný zmysel pre krásu (4).

Od narodenia

Mnohí dospelí uprednostnia komunikáciu s priamou a zvučnou odozvou človiečika a začínajú oslovovať svoju ratolesť po narodení.

Už od narodenia začína vaše dieťatko nadobúdať základné predpoklady, ktoré sú nevyhnutné na to, aby sa stalo dobrým čitateľom a „majstrom“ rozumových činností:

- V prvom rade musí mať potrebnú sluchovú senzitivitu – cit pre slovo a hovorený text, musí mať schopnosť spracovať ho a porozumieť mu.
- Musí sa vedieť sústrediť a koncentrovať svoju pozornosť na hovorený, respektíve počutý text; musí sa naučiť porozumieť mu a vyťažiť z neho všetko, čo mu poskytne.
- Mozog dieťatka sa musí naučiť vytvárať predstavy – mentálne obrazy čítaného príbehu.

Od narodenia sa rozvíja zmysel a cit pre slová, sústredenie, porozumenie, schopnosť vizualizácie poču-

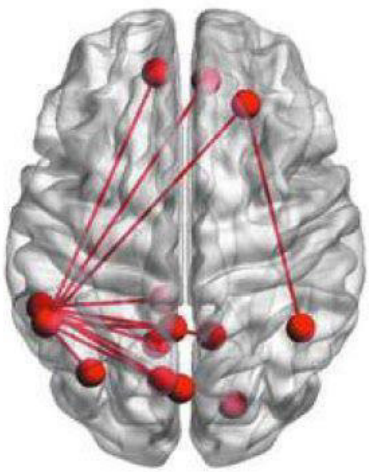

Obr. 4: Aktivácia mozgových spojení pri čítaní beletristickej, emocionálne nabitej literatúry. Opakovaným čítaním dochádza k posilňovaniu spojení a k zhusťovaniu šedej hmoty v aktivizovaných hemisferických oblastiach (5).

Mozog dieťaťa sa nevyvíja tak,
ako ho raz bude potrebovať,
ale tak, ako ho aktívne a neustále
používa dnes!

tého podnetu. Intenzívne sa rozvíja mozog – hlavne tie jeho centrá, ktoré budú spracovávať zvukové podnety, písmená, texty a informácie.

Rozvíjajú sa i nervové spojenia, ktoré vedú podnety do centier ich spracovania v mozgu. Ich nerozvinutosť spôsobuje roztržitosť, poruchy sústredenia a tzv. „tekavosť mysle“ alebo „permanentne prerušovanú pozornosť“.

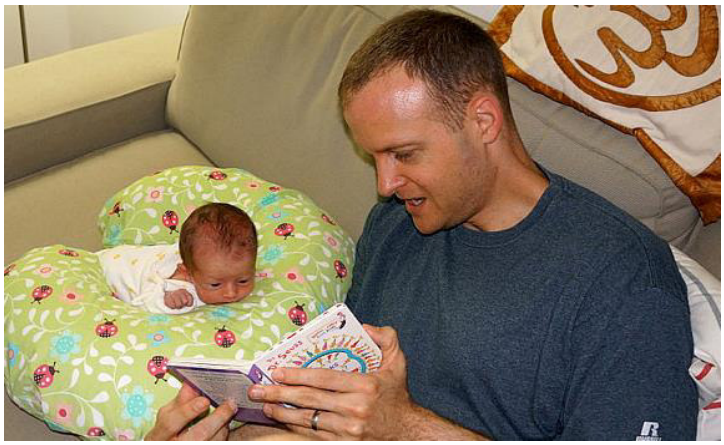

Obr. 5: Nikdy nie je zavčasu začať čítať dieťatku. Začať možno hneď po narodení. Stáva sa, že dieťatko začne čítanie odmietať plačom. Faktom je, že hlas, ktorý číta literatúru znie inak, ako hlas bežnej hovorenej reči. Plač novorodenca môže byť iba prejavom obavy, že sa niečo deje.
***Nestrácajte trpezlivosť*, začínajte pomaly. Napríklad tým, že mu budete len rozprávať o knižke, ukazovať mu ju a rozprávať o obrázkoch.**

V útlom veku sa rozvíja i chuť na čítaný príbeh a čitateľská motivácia. Ak ju dieťatko v ranom veku nespozná, len ťažko ju bude nadobúdať v šiestich rokoch – v období, keď sa bude učiť čítať a možno aj často bojovať s písmenkami.

Ak sa má malý drobček stať čitateľom, musí mať povedomie o tom, aké je čítanie pre človeka významné a aké významné sú knihy. *Musí sa chcieť stať čitateľom*.

Dieťa má dve úžasné charakteristiky, pomocou ktorých sa rozvíja: *túžbu* a *obdiv*. Tie tvoria 50 % úspechu v rozvoji čitateľstva: obdiv k čitateľom a túžbu stať sa čitateľom a vedieť čítať. Najsilnejším čitateľským vzorom môže byť každý starší čitateľ z najbližšieho okolia: mama alebo otecko, starší súrodenci či starí rodičia.

- Všetky uvedené zložky a predpoklady sú nevyhnutné pre čítanie.
- Všetky musia byť vhodne rozvinuté.

O rodičoch a knihách

Práve v ranom období veku dieťaťa majú pri jeho rozvoji rodičia existenčnú rolu a ničím nenahraditeľnú úlohu. V každom okamihu by mali myslieť na to, že mozog a schopnosti ich malého stvorenia sa nevyvíjajú tak, ako ich raz BUDE potrebovať, ale tak, ako ich intenzívne a neustále využíva DNES.

Obdobie, o ktorom budeme v nasledujúcom texte hovoriť, sa nazýva aj prvé detstvo. Je ohraničené narodením dieťatka a vekom troch rokov.

Podľa odborníkov by už v tomto veku malo nadobúdať základy pregramotnosti, t.j. stavebné bloky čitateľstva:

- fonologické a fonematické schopnosti (sluchové spracovanie slov, textu, hlások);
- schopnosť porozumenia počutému textu;
- slovnú zásobu;
- povedomie o knihách, ich význame a využívaní;
- ortografické schopnosti (schopnosti zrakového spracovania tlačených a písaných podnetov).

Obr. 6: Z čítania svojmu novonarodenému drobčekovi môže rodič urobiť nielen veľmi zvláštnu, ale i nesmierne užitočnú skúsenosť – počas čítania je dieťatko vystavené hlasu rodiča, ktorý je preň mimoriadne upokojujúci.
Vedecké štúdie dokazujú, že čítanie môže pomôcť rozvíjať *pocity blízkosti* a *intimity* medzi rodičom a dieťatkom, ktoré by sa mali kultivovať hneď v nasledujúcich dňoch a týždňoch po narodení dieťaťa (6). To, čo potrebuje novorodenec najviac, je emocionálne nasycovanie a pevnú istotu lásky.
(Foto: *Parents Magazine, Kathryn Gamble*)

📖 📖 📖

O otcoch a knihách

Obr. 7: Čítanie s oteckom máva zvláštnu príchuť a neopakovateľnú atmosféru.
(Foto: *The reading Womb*)

Odjakživa bolo v každej civilizácii zaužívané pravidlo a mienka, že *poslaním otca rodiny je niečo naučiť*. Otvárať dieťaťu oči, učiť ho, bystriť rozum a rozširovať obzor – to je naozaj poctivá otcovská rola.

Ak je ostatná prvá starostlivosť existenčne závislá na matke, poznávanie sveta múdrosti môže byť súčasťou poslania otecka.

Knižný svet je aj k tým najmenším dietkam veľmi otvorený. Knižky sa píšu, kreslia, maľujú pre deti od najútlejšieho veku. Kým sa však malý drobec dostane k samostatnému čítaniu, ubehne veľa vody. Po celý ten čas môžu čítať knižky očami a srdcom rodičov – mamy a otecka.

📖 📖 📖

Obr. 8: Nudia a nebavia vás detské knihy? Novorodenec ešte nemôže pochopiť vaše slová, môžete si teda vybrať, čo budete spoločne čítať. Môže to byť detektívka, spravodajstvo či dokonca športová rubrika novín.
(Foto: *Finland Jyvaskyla Father Reading Book)*

Rozvíjame čitateľa – novorodenca

Dojčatá 0 - 6 mesiacov

Obrázok 9: Aj keď novorodenec čítanému textu nerozumie, začína poznávať rytmus, tón a ohýbanie vášho hlasu (6).
(Foto: *Parents Magazine, K. Gamble*)

Spomínali sme, že ak sa má dieťa stať dobrým čitateľom:

- musí mať dobrú slovnú zásobu,
- musí vedieť počúvať,
- musí sa vedieť sústrediť a
- musí rozumieť slovnému prejavu.

Toto všetko možno rozvíjať od narodenia. Nedajte sa zmiasť tým, že dieťatko nerozumie obsahu toho, čo rozprávate – musí najprv získať cit pre slovo, zvyknúť si na zvuk reči literatúry (6).

Až postupe sa začne orientovať v slovách. Ale to všetko chce neustály kontakt so slovom a rečou.

- Nezabúdajte, že vaše dieťatko vám bude rozumieť oveľa skôr, ako s vami bude aktívne komunikovať, ako bude hovoriť.
- Nezabúdajte, že vaše dieťatko sa bude učiť imitáciou a nápodobou a musí mať k dispozícii veľa vzorov a príležitostí.
- Nezabúdajte, že chuť komunikovať je emocionálne podmienená.

Čím skôr sa začne, tým ľahšie to pôjde.

Obr. 10: Už po niekoľkých opakovaných čítaniach zistíte, že vaše dieťatko reaguje na váš hlas pohybom rúk a nôh a často aj mimikou. (Foto: *BreastFedBabies.org*)

Čo dieťatko vie?

V 6-tich mesiacoch dieťatko intenzívne cvičí svoj sluch, pozornosť, cit pre slová a rozličné zvuky a:

- komunikuje s rodinnými príslušníkmi – smeje sa, mumle, brble;
- vytvára veľa rozličných zvukov;
- reaguje na hluk, zlosť a priateľské hlasy;
- obracia sa za novými zvukmi, pozerá na ne;
- reaguje na výstrahy.

Obr. 11: Pre dieťatko nie je ľahké naučiť sa manipulovať s knižkou, prekladať ju, obracať stránky. Obrázky ho dokážu fascinovať a zamestnať na dlhší čas, čo dôkladne cvičí jeho pozornosť a schopnosti vizuálneho sústredenia. (Foto: *Frugal Ginger*)

Ako knižka rastie s dieťatkom

Maličký čitateľ, novorodenec a dojča, má prvé zážitky s knihou, je to i obdobie prvej manipulácie s ňou. Kontakt s knihou je obmedzený, nezabúdajme, že ho určuje rodič. Práve on ovplyvňuje, aký rozsah čitateľských príležitostí bude dieťatko mať.

Odporúčané knižky:

- textilné a knižky s jednoduchými obrázkami,
- knihy s jednoduchými, veľkými obrázkami a jasnými farbami osôb, zvieratiek alebo známych objektov,
- knihy s tvrdými doskami z lepenky alebo kartónu, veľkoformátové knihy, ktoré môžu byť opreté v postieľke alebo rozkladacie knihy, ktoré sa dajú rozložiť na zemi, gauči a pod.,
- mäkké plastové knihy s jednoduchými obrázkami osôb, zvieratiek alebo známymi objektmi, ktoré sa môžu čítať vo vani, alebo ktoré možno umyť.

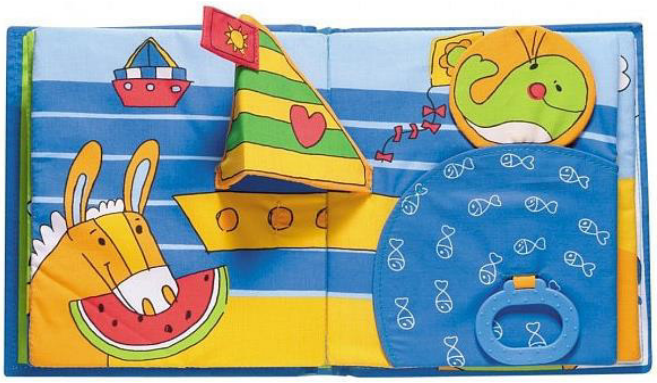

Obr. 12: Textilná knižka je vhodná na precvičovanie vizuálnej pozornosti, listovania a rozličnej manipulácie s knižkou – textilná hračka neublíži, je mäkučká. A keď sa dieťatko unaví, môže poslúžiť ako vankúšik (8).

Uprednostňujeme textilné a plastové knižky na samostatnú manipuláciu a lepenkové a kartónové knižky pre spoločné čítanie.

Rozvíjame čitateľa – dojča

OD 6 mesiacov DO prvého roku jeho života

Obdobie dojčaťa (2. – 12. mesiac) je obdobím malých zázrakov – dieťatko sa stáva bytosťou, ktorá prejde obrovský kus cesty. Od úplnej závislosti na starostlivosti dospelých sa za 12 mesiacov stane bytosťou, ktorá má prvé prejavy samostatnosti. Dojčenské obdobie je etapou rýchleho psycho-motorického vývinu, ktorý prebieha postupne od ovládania hlavy k samostatnému sedeniu, lezeniu, ovládaniu dolných končatín a chodeniu s oporou. Čím skôr zvládne základné pohybové zručnosti, tým skôr bude môcť svoje úsilie presmerovať na mentálne aktivity. Súbežne s motorickým vývinom sa rozvíjajú aj manuálne zručnosti a zmyslové vnímanie – to všetko sa však deje v interakcii s prostredím a v prvom rade v interakcii s rodičmi (9).

Byť pri tom, je úžasné!

Čo dieťatko vie?

Vývinu reči, ktorý štartuje okolo prvého roku, predchádza predrečové štádium, ktoré je z hľadiska čítania veľmi dôležité.

V 9-tich mesiacoch dieťatko

- reaguje na meno a ťapká na svoj obraz v zrkadle;
- vie vytvoriť 4 a viac rozličných zvukov;
- často používa slabiky ba, da, ka, ga;
- prekladá objekty a predmety z jednej ruky do druhej;
- počúva svoj vlastný hlas a zvuky (vokalizáciu), ale aj hlasy iných;
- pokúša sa napodobniť zvuky.

V 10-tich mesiacoch dieťatko

- začína hovoriť „mama“ a „tata“;
- vykrikuje, aby upútalo pozornosť;
- využíva džavot (džavoce tak, že to znie ako jeho vlastná reč);
- dokáže sa hrať na „kukuk“ (na schovávačku), „ťap-ťap-ťapušky“, „baran-baran-buc“ – rozumie obsahu hry a vhodne reaguje;
- opakovane hovorí slabiku alebo sekvenciu zvukov.

Obr. 13: Hry ako „kukuk“, „ťap-ťap-ťapušky“, „baran-baran-buc“ sú ideálne na prvé precvičovanie porozumenia a komunikácie. Majú veľký stimulačný potenciál. Medzi naj-.silnejšie motivátory patria mamička a otecko. (Foto: *Read to Me*)

V 12-tich mesiacoch dieťatko

- rozpoznáva svoje meno;
- hovorí 2 – 3 slová popri „mama“ a „tata“; napodobňuje (imituje) známe slová;
- rozumie jednoduchým inštrukciám;
- prejavuje záujem o „čítanie“ knižiek pre neho určených;
- je pri knižkách pozorné;
- ukazuje na predmety a objekty v knižkách;
- rozpoznáva slová ako zástupné symboly pre objekty: napr. pri slove auto je schopné ukázať na auto, pri slove mačka zamňauká („mňau“).

Obr. 14: Nemusíte čakať, až vaše dieťa začne tvoriť slová a vety – môžete vytvoriť príjemný rituál už v období dojčaťa – spoločné čítanie. Výhody a pozitívne efekty čítania deťom boli preukázané stovkami štúdií v oblasti vzdelávania. Hoci väčšina z pozitívnych účinkov sa prejaví v období batoľaťa či predškolskom veku, niekoľko výrazných účinkov budete môcť sledovať už v období dojčaťa.
(Foto: *Early Moments*)

Knižka v tomto veku slúži multifunkčne: ako ohrádka, búchadlo, hryzátko či ako predmet na prekladanie z rúčky do rúčky či odhadzovanie. Začína však slúžiť aj na vyslovene „čitateľské aktivity“. Už osemmesačné dieťatko vie zameriavať pozornosť na ilustrácie knižky a skúmať ich, a to až tak, že sa zdá, že obrázky ho fascinujú. Rado sa pozerá na obrázky tvárí a obrázky s kontrastnými farbami. Rado aktívne pracuje s knižkou a aj keď sú jeho komunikačné schopnosti zatiaľ obmedzené, rado sa zabáva ukazovaním na obrázky a začína ich pomenovávať prvými zástupnými pojmami – vlastnými jednoslabičnými slovami.

Ako stimulovať dieťatko do prvého roku života?

Komunikácia je prvoradá: komunikovať sa dieťatko učí nápodobou, stimulované chuťou komunikovať s vami

- Dávajte dieťatku najavo, že sa zaujímate o to, čo vám „rozpráva“ a že je to pre vás dôležité;
- podporujte vaše dieťatko v chuti s vami komunikovať – kladte mu otázky;
- reagujte na jeho prvú nezrozumiteľnú reč – odpovedajte mu na jeho bľabot a mumlanie, opakujte jeho zvuky, usmievajte sa;
- rozprávajte dieťaťu, ako sa oň staráte počas dňa;
- trpezlivo komentujte jeho rečové prejavy;
- keď dieťatko začne hovoriť prvé slová, dopĺňajte ich do celých viet, komentujte ich;
- berte ho na nové miesta, oboznamujte ho s novým;
- učte svoje dieťa pomenovania každodenných činností a ľudí.

Obr. 15: Osemmesačné dieťatko rado dáva veci do úst – je to tak aj s knižkou, veď prvým orgánom poznávania dieťatka sú ústočká. A keď idú zúbky knižka poslúži ako hryzátko.
(Foto: *iStockphoto, Zsolt Biczó*)

Hry – s hrou to ide ľahšie:

- hrajte s dieťatkom hru „Kde je ...?“ (Kde je nosík? Kde je očko? Kde je prstík?...), ktorú budete sprevádzať ukazovaním;
- snažte sa formulovať a viesť svoju reč jednoducho, zrozumiteľne a konkrétne;
- spievajte dieťatku pesničky;
- preukazujte a vzbudzujte záujem o všetky zvuky, ktoré dokážete vytvoriť/počujete (cinkanie na sklenený pohár, zvonenie domového zvončeka, šum dažďa), pomenujte ich;
- hrajte sa s ním hry ako: „kukuk“ a „ťap-ťap-ťapušky“ a pod.

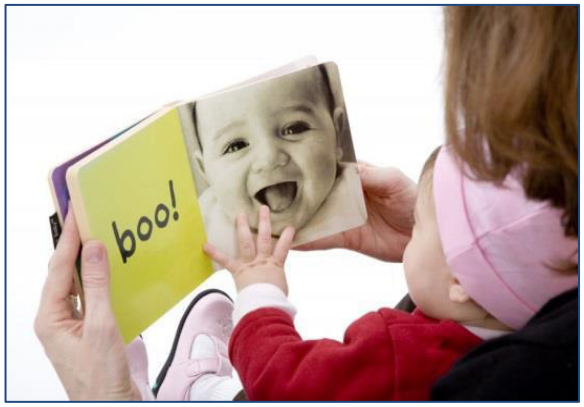

Obr.16: Deti milujú tváre. Ľahko si možno všimnúť, ako radostne dieťa reaguje, keď sa naň človek usmeje alebo urobí grimasu. Rovnako miluje knižky s tvárami, má rado i knižky s deťmi a o deťoch.
(Foto: *Read to Me*)

Čítanie:

- púšťajte svojmu dieťaťu hudbu; hovorte mu jednoduché veršíky a detské riekanky;
- čítajte mu každý deň farebne ilustrované knihy – čas jedného čítania môže byť ešte krátky (5 - 10 min.), bude sa však zvyšovať;
- ukazujte a pomenúvajte obrázky;
- podnecujte svoje dieťa k objavovaniu kníh;
- poskytnite dieťatku knižky-hračky, ktoré sú nielen na čítanie, ale aj na manipuláciu (lepenkové knižky, zvukové dotykové knižky, textilné knižky, plastové knižky a pod.).

Dieťatko objavuje, skúma a hľadá knihu. Robí to všetkými piatimi zmyslami.

Obr. 17: Deti zvyknú kopírovať činnosti, ktoré vidia u iných detí. Pri rozličných aktivitách sa dokonca už v útlom veku snažia súperiť, napr. naťahujú sa o knižku: Kto ju bude mať a prezerať?
(Foto: *Matheson Memorial Library*)

Socializácia čítania:

Už od najútlejšieho veku môže dieťatko poznávať literatúru a knižky v kolektíve:

- navštevujte miesta a podujatia, kde sa pracuje s pesničkami, riekankami, knižkami, literatúrou i hudbou – napr. knižnice, materské centrá a pod.;
- navštevujte miesta, kde sa stretávajú pri knižkách aj iní rodičia s čitateľmi – dojčatami, napr. kníhkupectvá.

To všetko prispeje k rozvoju jednotlivých schopností, motivácie a k rozvoju samotného čitateľstva. Kolektívne čitateľské aktivity ho navyše pobavia a ukážu mu pôsobenie knižiek ako prostriedku, ktorý spája ľudí.

Ako knižka rastie s dieťatkom

Obr. 18: Je ťažké naučiť sa správne listovať v knižke. Preto uprednostňujeme knižky *lepenkové*, *leporelá*, *knižky drevené* či *plastové*. Jednoducho také, ktorým sa netrhajú stránky.

Malý „čitateľ – dojča“ má už rozvinuté zážitky s knihou, rozvinutá je i jeho manipulácia s ňou. Kontakt s knihou je bohatší a samostatnejší.

- Na začiatku obdobia dieťa s knižkou v prvom rade manipuluje: ohmatáva ju, prekladá v rúčkach, kladie ju do úst, búcha ňou okolo seba.
- Postupne sa čoraz častejšie a dlhšie začne zameriavať aj na obsah knižky: pozerá na obrázky a počúva komentár rodiča.

Odporúčané knižky:

- veľkoformátové knihy s obrázkami iných detí;
- pestrofarebné lepenkové (drevené) na ohmatávanie, búchanie, tľapkanie po nich a ochutnávanie (dieťatko ich bude vkladať do ústočiek);
- mäkké plastové knihy na búchanie a do kúpeľa;

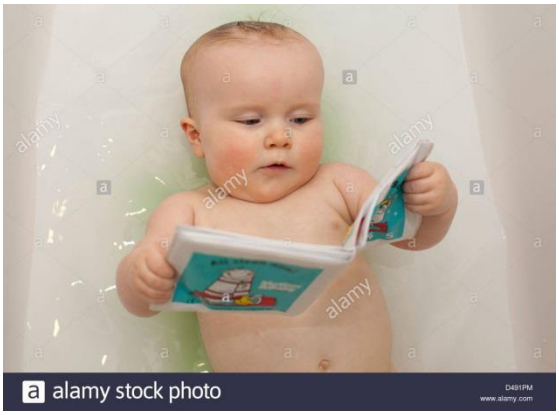

Obr. 19: Kúpeľ s dobrou knižkou – veľmi príjemné! Pre najmenších „čitateľov – labužníkov“ sú na tento účel vyrábané špeciálne knižky – plastové.
(Foto: *alamy*)

Obr. 20: Pri čítaní sa človek niekedy zapotí! Je to poriadna fuška – spočiatku sa dá vydržať len pár minút. Ale keď budem väčší...
(Foto: *What Lovely Books*)

- textilné knihy, ktoré sa dajú prať – pri častom a intenzívnom používaní sa môžu zašpiniť;
- kartónové knihy a leporelá na poznávanie,
- rozširovanie slovnej zásoby a čítanie, knihy s obrázkami známych predmetov, detí, ľudí, zvieratiek, nádob, vozidiel, hračiek a pod.;
- fotoalbumy rodiny a priateľov;
- knižky s tvárničkami detí;
- veľké kartónové knižky pre spoločné čítanie.

Rozvíjame čitateľa – malé batoľa

OD prvého roku jeho života

Čo dieťatko vie?

Od 1. roku dieťatko dokáže živo komunikovať:

- rozpoznáva svoje meno;
- rozumie pojmu „nie“;
- rado vytvára zvuky, hlavne zvuky zvieratiek;
- so zreteľnou radosťou sa smeje;
- imituje bežné slová;
- prejavuje širokú škálu citov.

Obr. 21: Dieťa potrebuje rituály -- rituál znamená preň zabehnutý poriadok a istotu. V zatiaľ neznámom svete ich dieťatko potrebuje pre zdravý emocionálny rozvoj. Čítanie rozprávky patrí k najkrajším rituálom (11, 12).
Poskytuje spoločnú zábavu a smiech, ale i napätie a nebezpečné dobrodružstvo a zároveň istotu, že mamka a ocko sú tu vždy s malým drobcom.

Okrem toho začína rozumieť hovorenému slovu:

- rozumie jednoduchým inštrukciám; máva na podnet slov „pá-pá”;
- používa slová „mama“, „tata“ a niektoré ďalšie slová – obyčajne podstatné mená;
- hrá sa „ťapi-ťapi-ťapušky ”, „baran-baran-buc!“ a pod.; podáva na požiadanie hračku.

Dieťatko po prvom roku života je i dobrým poslucháčom:

- dobre a rado počúva,
- pozorne načúva,
- rozoznáva veľa zvukov;
- na požiadanie je schopné vložiť kocku/predmet do nádoby.

Obr. 22: Knižky by malo dieťatko od útleho veku vnímať ako samozrejmú súčasť svojho života. Mali by byť zaradené medzi „jeho milé večičky“, aktivity s knižkami by mali byť každodennou záležitosťou.
(Foto: *Read Brightly*)

Dieťatko začína byť i pisateľom. Začína objavovať a zdokonaľovať písanie a kreslenie:

- čmára farbičkou snažiac sa napodobňovať písanie a písmo, čmáranie ho baví,
- rýchlo sa v tom zdokonaľuje.

Čmáranie je dobrou výcvikovou stratégiou na neskoršie písanie – vycvičuje jemnú motoriku. Navyše formuje schopnosť **„pekelne sa sústrediť“.**

Obr. 23: Rúčka, ktorou dieťa píše, je spojená s časťou mozgu, ktorá je zodpovedná za schopnosť čítania. Preto je písanie a čmáranie od počiatku dôležitou cvičnou prípravou na čítanie. (Foto: *Transfomatinal Editor*)

Ako stimulovať malé batoľa?

Obr. 24: Súrodenecké čítanie je úspešnou stratégiou rozvoja čitateľstva dieťaťa. Každý malý drobec chce byť ako jeho starší súrodenec. A bude sa stoj čo stoj snažiť dobehnúť ho. A čítanie, to je predsa niečo, čo vedia iba veľkí!
(Foto: *Dream A Lil Dream*)

Komunikácia: obohacuje slovnú zásobu a podporuje porozumenie:

- používajte krátke slová v komunikácii dieťatkom;
- podporujte ho v snahách komunikovať;
- najväčšou hnacou silou je túžba povedať niečo mame – podporujte a stimulujte túto túžbu;
- odmeňujte výsledky jeho prvých úsilí, jeho prvé slová.

Obr. 25: Akustické dotykové knižky sú úžasnou zábavou: potešia, cvičia prstíky, ale precvičujú aj porozumenie – učia priraďovať zvuky k obrázkom.

Hra: je najlepším prostriedkom učenia sa v danom období:

- hrajte s dieťatkom hru „Kde je ...?“;
- povzbudzujte jeho imitačné snahy a hry (baran-baran-buc, pá-pá, ťapi-ťapi, kukuk, varila myšička, tany-tany);
- podporujte imitačné pohybové, rytmické a rečové pokusy a prejavy;
- nenúťte dieťa, aby sa kvôli vám predvádzalo.

Senzitivita: cit pre slovo, hudbu, krásu i samotné city – to je základ pre chápanie literatúry:

- rozprávajte dieťaťu všetko, čo s ním spoločne robíte;
- podnecujte ho k citovým prejavom „moja-moja“ spojeným s hladkaním;

- púšťajte svojmu dieťaťu hudbu;
- hovorte mu jednoduché melodické veršíky a detské riekanky.

Obr. 26: Toto som ja, Olive a búvam s mojou knižkou... Odteraz si vždy budem pred spaním čítať! (Foto: *Lady Bird Blog*)

Čítanie: najlepší spôsob ako dieťatko motivovať k čítaniu, je čítanie s ockom a mamičkou:

- čítajte mu každý deň farebne ilustrované knihy;
- ukazujte a pomenúvajte obrázky;
- poskytnite dieťatku knižky - hračky;
- zabezpečte dieťatku leporelá;
- podnecujte svoje dieťa k ďalšiemu objavovaniu kníh;
- podnecujte ho k listovaniu v leporelách a knižkách so stranami z tvrdých dosiek.

📖 📖 📖

Socializácia čítania:

Dieťatko by malo čo najskôr zistiť, že čítanie patrí medzi základné prostriedky medziľudskej komunikácie, že knižka spája ľudí:

- navštevujte knižnice a kníhkupectvá – dieťatko tu vidí, že aj ostatní majú záujem o knižky, že knižky jednoducho patria k ľuďom;
- v knižniciach a kníhkupectvách si nechajte dostatok priestoru na spoločné listovanie a rozprávanie o knižkách; snažte sa, aby sa tu dieťatko cítilo dobre;
- navštevujte divadelné predstavenia, čitateľské podujatia a čítačky určené deťom, kde sa bude môcť stretnúť i s inými deťmi čitateľmi.

Obr. 27: Knižnica je úžasné miesto! Možno sa v nej hrať, pobehovať a preberať v hore knižiek. Často tu mamičky posedávajú s inými deťmi, listujú v knižkách a čítajú – je to veľmi fajn. A niekedy je tu i divadielko alebo veselé čítanie. (Foto: *Best Books for Kids*)

📖 📖 📖

Obr. 28: *Toto je skutočný trhák! To musíš mať!* Aha, ako zavčasu funguje čitateľská móda... (Foto: *Belleville Public Library*)

Obr. 29: Dotyková akustická knižka má výrazné motivačné vlastnosti.

Ako knižka rastie s dieťatkom

Malé batoľa (12 - 24 mesiacov) začína čoraz viac využívať knižku na jej pravý účel: poznávanie, listovanie, prezeranie a čítanie.

Sústredenie a zameriavanie na obsah knižky sa predlžuje: dieťatko pozerá na obrázky a počúva komentár rodiča. Vyžaduje si spoločné čitateľské aktivity.

Obr. 30: Pre drobcov sú veľmi vhodné a motivujúce knižky o bežných činnostiach detí.

Odporúčané knižky:

- knihy so stabilnými doskami, ktoré môže dieťatko niesť a prenášať;
- knihy s obrázkami detí, ktoré vykonávajú dôverne známu činnosť, ako je spánok či hranie – znamená to pre dieťatko zbližovanie obsahu knihy s vlastnou skúsenosťou, buduje sa poznanie, že všetko, čo je v knižke, sa týka jeho života – je aj o ňom;
- knihy na dobrú noc, pred spaním;
- knihy o zdravení: dobrý deň a dovidenia;
- knihy s krátkym textom na každej strane;
- knihy s jednoduchým textom, rečňovankou, riekankou;
- knihy s jednoduchým textom na rýchle a jednoduché dopovedanie a zapamätanie;
- knihy o zvieratkách všetkých veľkostí, druhov a tvarov.

Rozvíjame čitateľa – batoľa

OD 2,5 DO 3 rokov jeho života

Obr. 31: **Základnou stratégiou rozvíjania čitateľstva dieťaťa je rodinné čítanie.** (Foto: *PJ Library*)

Čo dieťa vie?

Komunikácia je najlepšie zrkadlo rozumových a rečových schopností:

- Do troch rokov života je dieťa schopné v bežnej komunikácii používať stovky slov (niekedy až tisíc);
- je schopné spájať slová do krátkych viet;
- je istejšie v komunikácii;
- zreteľnejšie vyjadruje svoje potreby;
- cez slová je schopné poznávať pocity;

- kladie otázky;
- vie, že otázky sú dobrým spôsobom upútania pozornosti dospelého;
- využíva ich i na zisťovanie informácií;
- kladie otázky najmä: Kto? Kde?
- pýta sa veľa a často, opakovane kladie tie isté otázky;
- správne používa zámená (správne používa zámená „ja“ a „on“, nehovorí o sebe v tretej osobe);
- začína reč využívať k osamostatňovaniu sa a k pocitu samostatnosti;
- používa „sebasmerujúcu reč“ pri hre, samo sebe dáva pokyny, vedie samo seba k správnemu riešeniu;
- chce stále hovoriť o všetkom, čo mu práve napadne;

Obr. 32: Jedným z prvoradých pravidiel rozvoja detského čitateľstva je *mať vlastné knižky*. Pre tých najmenších sú vhodné knižky malého formátu, aby sa s nimi ľahko manipulovalo.
(Foto: *Babylish Advice*)

- rado sa rozpráva, chce viesť dialóg, ale robí chyby (čo je celkom logické);
- dieťa začína chápať sociálny rozmer a význam reči – je spôsobom utužovania osobných vzťahov;
- mizne sklon k používaniu detského (tzv. „bábätkovského“) jazyka.

Staršie batoľa je už pomerne zdatným poslucháčom a predčitateľom:

- má rado riekanky spojené s pohybom, rado ich realizuje, predvádza a opakuje – tým predvádza svoje spôsobilosti a schopnosti v rôznych oblastiach;
- veľmi obľubuje veršíky a riekanky;
- má rado jazykolamy a hry so slovami;
- vie dokončiť verše známych riekaniek a básničiek;
- má rado čítanie s dospelým v pravidelných intervaloch – má tendenciu vytvoriť si z čítania upokojujúci rituál;

Obr. 33: Obľúbeným žánrom sú veršíky a krátke rozprávky o mláďatkách a ich mamičkách.

Obr. 34: Dobré čítanie má miesto všade.
(Foto: *Reading with Infants, Toddlers and Preschoolers*)

- rado počúva;
- začína imitovať čítanie;
- má rado ilustrácie;
- pomenováva objekty v knihách;
- začína komentovať postavy v knihách;
- chápe, že ilustrácie a obrázky zastupujú reálne objekty;
- rado počúva čítané a rozprávané príbehy;
- javí záujem o rozprávky o zvieratkách;
- rozpoznáva známu knihu podľa obalu;
- vyzýva dospelého k spoločnému čítaniu;
- začína sa pýtať na jednotlivé charakteristiky knihy;
- začína poznávať rozdiel medzi kreslením a písaním;
- začína využívať čmáranie ako spôsob písania.

Ako stimulovať batoľa?

- Vytvárajte veľa príležitostí na sústredené počúvanie správneho jazyka – veľa čítajte a púšťajte zvukové knižky – dieťatko potrebuje „jazykové vzory“;
- vytvárajte dostatok príležitostí na opakovanie slov a viet;

Obr. 35: Prvá knižnica dieťatka môže vyzerať aj takto.

- nabádajte dieťa k vizuálnemu kontaktu pri komunikácii (ak sa dieťa pozerá do očí, väčšmi sa sústredí na to, čo počúva, na obsah hovoreného);
- poskytujte hry na poznávanie zvukov (napr. vonku, na ulici, v prírode – rozvíjajú reč a zdokonaľujú fonologické schopnosti);
- poskytujte príležitosti na komunikáciu s inými deťmi;
- pri hrách sa rozprávajte s dieťaťom o hračkách, o hre samotnej;
- odriekajte básničky, pri ktorých dieťa doplní posledné slová veršíka;
- podnecujte dieťa k samostatnému odriekaniu veršíkov a riekaniek;
- podnecujte dieťa k predvádzaniu veršíkov a riekaniek pohybom;
- čítajte knižky s príbehmi;
- rozprávajte sa s dieťaťom o knižkách a príbehoch;
- predlžujte čas strávený spoločným čítaním;
- pri čítaní ho nechajte dopĺňať známe časti;
- vytvorte dieťaťu kôš (box) s knižkami a/alebo vlastnú knižnicu.

Čomu sa vyhnúť?

- Nesmejte a nevysmievajte sa chybám pri rečovom prejave – veľmi citlivo opravujte rečové chyby dieťaťa (ak má tendenciu zahorknúť alebo sa báť, neopravujte ho).
- Nenahrádzajte počúvanie príbehov televíziou a filmami – dieťa sa pri nich nesústredí na jazyk a reč, ale na obraz.

Obr. 36: V jednoduchej činnosti čmárania sa spája niekoľko základných činností: zdokonaľovanie pohybov rúčky a vytárania čiar na papieri, zameriavanie vizuálnej pozornosti, sústredenie.

Povzbudzujte dieťatko v jeho prvých výtvarných aktivitách a pokusoch písať:

- tieto aktivity výrazne zdokonaľujú jeho schopnosť sústrediť sa;
- pri kreslení dieťatko vyvíja značnú rozumovú aktivitu.

Nezabúdajte na socializáciu čítania:

Čím je dieťatko staršie, tým viac potrebuje kultúrne a sociálne zážitky spojené s čítaním:

- navštevujte často literárne podujatia a čítačky pre najmenších;
- ak má dieťatko staršieho súrodenca motivujte ich k spoločnému „súrodeneckému čítaniu“;
- vytvorte si spoločný rituál s knižkou a čítaním – osobité čaro máva čítanie, ktoré realizuje ocko;
- vytvorte pekné miesto alebo kútik na čítanie.

Obr. 37 Veľkoformátové knižky sú vhodné na spoločné čítanie. Všetky deti obrázky vidia. Na čítaní sa podieľajú a samozrejme i všetky hračky. (Foto: *The Chronicle, Nathaniel Y. Downes*)

Pri výbere predškolského zariadenia prihliadajte na to, či sa venuje práci s literatúrou a akou formou:

- čítanie pred spaním;
- čítanie pri voľnočasových alebo organizovaných aktivitách;
- realizácia divadelných a čitateľských podujatí v škôlke;
- návšteva divadelných a čitateľských podujatí v divadle, kultúrnom centre alebo knižnici;
- pravidelné návštevy knižnice;
- budovanie malej detskej knižnice s voľným prístupom, miesto alebo kútik na pokojné listovanie a čítanie.

Obr. 38: Dobré čítanie v dobrej škôlke – kolektívna snaha a prestíž pomáhajú motivovať dieťa k prvým čitateľským aktivitám. (Foto: *seattlepi*)

Obr. 39: Predškolské zariadenie by malo vytvárať dostatok príležitostí pre aktívny kontakt s knižkami a literatúrou. (Foto: *Pinterest*)

Ako knižka rastie s dieťatkom

Dieťa už využíva knižku správne – na účel, na ktorý je určená: poznávanie, listovanie, prezeranie a čítanie. Má rado rozprávanie a čítanie rodiča a/alebo iných blízkych. Vydrží pri knižke dostatočne dlho, využíva ju aj samostatne. Čoraz častejšie si ju začína samo brávať a listovať v nej – „čítať si".

Odporúčané knižky:

- knihy, ktoré rozprávajú jednoduché príbehy;
- knihy s jednoduchým textom, rečňovankou, riekankou;
- knihy s jednoduchým textom, ktorý si môže pamätať;
- knihy s jednoduchým textom na rýchle a jednoduché dopovedanie;
- knihy na dobrú noc, knihy pred spaním;
- knihy o počítaní, abecede, pre určovanie tvarov, farieb a veľkostí;
- knihy o vozidlách;
- knihy o hrách a hraní;
- knihy o zvieratkách všetkých veľkostí, druhov;
- knihy s príbehmi o zvieratkách;
- knihy s ich obľúbenou filmovou postavou;
- knihy a príbehmi o mláďatkách a ich rodičoch;
- knihy s príbehmi o mláďatkách a ich schopnostiach;
- knihy s klasickými zvieracími rozprávkami a klasickými rozprávkami o malých hrdinoch.

Obr. 40: Ritualizované čítanie na dobrú noc, keď sa ešte nechce spať, intímna chvíľka s rodičom a krásna večerná rozprávočka – to je priam magická kombinácia podporujúca čitateľstvo dieťatka.

Čitateľské správanie dieťatka od 0 do 3 rokov

Čitateľské správanie dieťatka od 0 do 3 rokov zahŕňa niekoľko nižšie uvedených zložiek. Každé dieťatko by ich malo nadobudnúť a zvládnuť.

Obr. 41: Manipulácia s knižkou patrí k prvým krokom školy čitateľstva. Keďže je to veľmi ťažké, vhodné sú knižky malého formátu, aby sa dali ľahko uchopiť a prenášať. Mali by mať lepenkové strany, ktoré sa netrhajú.
(Foto: *theAsianparent*)

Manipulácia s knižkou

Správanie súvisiace s prvou fyzickou manipuláciou dieťaťa s knižkou ako predmetom. Začína sa uchopovaním knižky, jej prekladaním a prenášaním. Knižka v určitých fázach zažíva i žuvanie a hádzanie. Nakoniec prichádza fáza správneho čitateľského zaobchádzania s knižkou, ako je otáčanie stránok, prekladanie a otáčanie knižky do správnej polohy (na začiatok knižky, príbehu).

Prezeranie a rozpoznávanie

Správanie spojené s tým, ako dieťa venuje pozornosť obrázkom, ako dlho sa na ne sústredí pri rozprávaní a komentároch rodičov, ako dlho sa na ne sústredí samostatne, ako pracuje s obrázkami v knihách, či ukazuje správne obrázky, keď ich rodič pomenúva, ako si prezerá a skúma obrázky, ako reaguje pri ich skúmaní, či sa smeje pri humorných obrázkoch, či sa pýta na obrázky, či si o nich hovorí pre seba.

Obr. 42: Čítanie s porozumením má svoj zákonitý predstupeň: počúvanie s porozumením. Základom spomínaných kompetencií je rozpoznávanie, pomenovávanie a tvorba významov. Spočiatku musia teda rodičia pri čítaní veľa vysvetľovať.
(Foto: *The Age*)

Správanie ukazuje schopnosť rozpoznávania a začínajúceho porozumenia obrázkom v knihách, tiež schopnosť porozumenia všeobecne, ako aj prvotnú samostatnú tvorbu významov a informácií na základe ilustrácie.

Porozumenie ilustrácii a príbehu

Správanie, ktoré ukazuje porozumenie ilustráciám – zobrazeným udalostiam príbehu v knihe. Spočiatku dieťatko ilustráciu len pozoruje, niekedy až tak dlho, že sa zdá, že ju skúma. Fascinácia ilustráciou je veľmi užitočná – zdokonaľuje vizuálnu pozornosť a jej smerovanie, zlepšuje pozorovacie schopnosti, vycvičuje ortografické schopnosti, ktoré sú nevyhnutné pre schopnosti písania.

Obr. 43: Zreteľnými znakmi zapojenia dieťaťa do čítaného príbehu bývajú mimické prejavy: úsmev, zamračenie či napätý výraz jednoznačne určujú silu literárneho účinku. Tie niekedy prechádzajú do hlasných či pohybových prejavov. (Foto: *www.toddler-activities-at-home.com*)

Ilustrácie sú významné i tým, že vytvárajú v detskej hlávke odrazový mostík pre vizualizáciu počutého textu. Ilustrácia môže stimulovať aj ďalšie predčitateľské aktivity: dieťatko môže imitovať videnú ilustráciu pohybom, môže ju čmárať (napodobňovať vo svojej kresbe), pýtať sa na ilustráciu a hovoriť o udalostiach príbehu zobrazených na ilustrácii.

Správanie pri čítaní príbehu

Správanie, ktoré obsahuje slovné interakcie dieťaťa s príbehom (knihou): od bľabotania a nezrozumiteľného džavotu pri čítaní, cez vstupovanie do príbehu otázkami, až ku komentárom o postavách a udalostiach. Zahŕňa aj imitáciu čítania s hlasným alebo tichým referovaním pre seba a napodobňovanie chodenia prstom po tlačených slovách v knihe.

Častým prejavom býva aj konfrontácia postáv alebo udalostí s vlastnou osobou a skúsenosťou. Dieťatko môže často reagovať napríklad: „**Aj ja som** videl takú veľkú rybu!“

Rady pre „dobré čítanie“

Čítajte

- Spravte zo spoločného čítania súčasť každodenného rituálu (na-príklad večerného).
- Čítajte alebo rozprávajte príbehy dieťatku pred spaním, u lekára v čakárni alebo v autobuse.

Bavte sa

- Bavte sa s knižkou a dieťatkom: dieťatko by sa malo od vás učiť, že knihy sú zábavné, úžasné, čarovné (je to mimoriadne dôležitá súčasť učenia sa čítať v prvej triede).

Obr. 44: Každá kniha predstavuje príbeh – veľké čarovné a napínavé dobrodružstvo, ktoré môže vaše dieťatko s vami prežiť... Čo môže byť lepšie na utužovanie vášho vzťahu? (Foto: *Sulekha.com*)

- Pár minút stačí. Netrápte sa, ak dieťatko nechce dokončiť príbeh – malé deti obsedia pri príbehu len pár minút, ale ako rastú, vydržia dlhšie.
- Hovorte alebo spievajte o obrázkoch v knižkách.
- Nemusíte príbeh čítať doslovne, môžete ho rozprávať – dieťatku pomáha očný kontakt pri sústredení sa na príbeh. U starších detí sa však snažte vždy aspoň držať pri rozprávaní knižku v ruke.
- Nechajte dieťatko obracať stránky – trojročné to zvládne samo.

Pamätajte si, že je v poriadku preskočiť stránky – ak to dieťatko potrebuje, preskakujte hlavne udalosti so strašidelnými prvkami.

Vysvetľujte

- Ukazujte dieťatku titulnú stranu.
- Vysvetľujte mu, o čom je príbeh.
- Ukazujte dieťatku slová – prstom prechádzajte po texte, po slovách, keď ich čítate.

Komunikujte

- Pýtajte sa na príbeh.
- Použite príbeh pri konverzácii, v zážitkoch a životných situáciách dieťatka („Vidíš, to je ako ten psíček, keď nechcel papkať.“).
- Využite prečítaný príbeh pri aktivitách – kreslení, hraní sa, varení a pod.
- Nechajte dieťa rozprávať príbeh – dieťa si
- už vo veku troch rokov zapamätá príbeh
- a mnohé deti milujú byť kreatívne
- prostredníctvom rozprávania príbehu.

Oživujte

- Oživujte príbeh – meňte hlas pre postavy a používajte svoje telo pri rozprávaní príbehu.

Obr. 45: Deti majú úžasnú schopnosť predstavivosti, vizualizácie a fantázie. S vekom sa tieto oslabujú. Ak sa však v detskom veku kŕmia vhodnými podnetmi – počúvanou rozprávkou, je to nenahraditeľný tréning.
(Foto: *Montessori Education*)

Obr. 46: Príbeh stačí animovať alebo oživovať len čiastočne, napríklad len niektoré pasáže alebo niektorú postavu. Animovanie (oživovanie) príbehu má obrovský význam: môže sa zvýrazniť to, čo je významné, môže sa posilniť puto k postave či vytvoriť úžasná atmosféra.
Nemusíte použiť hneď bábku, stačí hračka a niekedy i ľubovoľný predmet z domácnosti. Malé deti si často práve tieto pasáže prenášajú do svojich hier.
(Foto: *Leap Frog*)

Obr. 47: Je výborné, ak sa na rozprávku dieťa aj hrá. Hry, rozprávky a kreslenie sú najlepšími trenažérmi rozumových činností dieťaťa v celom predškolskom období.
(Foto: *Deerfield Public Library*)

- Využívajte občas hračky a animujte s nimi rozprávkové postavy alebo predmety (počas i po čítaní) – dieťatko sa postupne naučí imitovať tieto krátke animácie a bude ich samo predvádzať, opakovať a „nacvičovať“ vo svojich hrách.
- Robte príbeh osobným – hovorte príbeh, akoby bol o vašej rodine, pomenujte postavu menom dieťaťa.

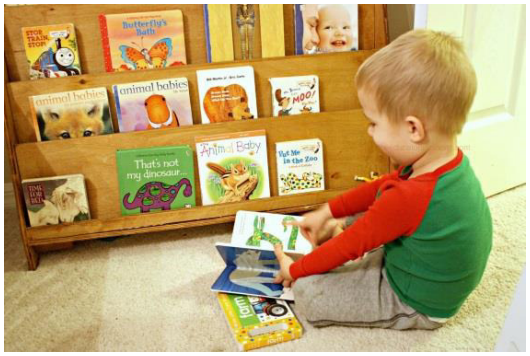

Obr. 48: Samostatný výber je mimoriadne účinnou stratégiou motivácie k čítaniu. Nenúťte vášmu dieťatku knihy, ktoré sa páčia vám. Je síce ešte malé, ale verte, už má svoje čitateľské chute a vkus!
(Foto: *The Educators Spin On It*)

Nenúťte

- Nenúťte dieťa, ak čítať nechce.
- Nenúťte dieťaťu knižku, ktorú nechce – nechajte výber na ňom.

Zaznamenávajte

- Vytvorte dieťatku čitateľský zápisník, do ktorého si kreslite, píšte a maľujte o tom, čo čítate.
- Vytvorte dieťatku čitateľský album alebo kroniku, do ktorého vlepujte fotky a komentáre o jeho čitateľských aktivitách, úspechoch a pokrokoch.
- Vytvorte čitateľský diár, ktorý bude slúžiť pre záznamy o všetkých čitateľských aktivitách.

Obr. 49: Dieťa si pri kreslení príbeh aktualizuje a rekonštruuje – je to náročná a významná psychická činnosť. Motivujte ho ku kresleniu toho, čo si prečítate.
(Foto: *Ireland's Baby Show*)

Vytvorte kúzlo a rozprávkové dobrodružstvo

- Vytvorte útulné miestečko, ktoré bude určené hlavne na čítanie, spoločné zažívanie dobrodružstiev a vytváranie rozprávkového kúzla.

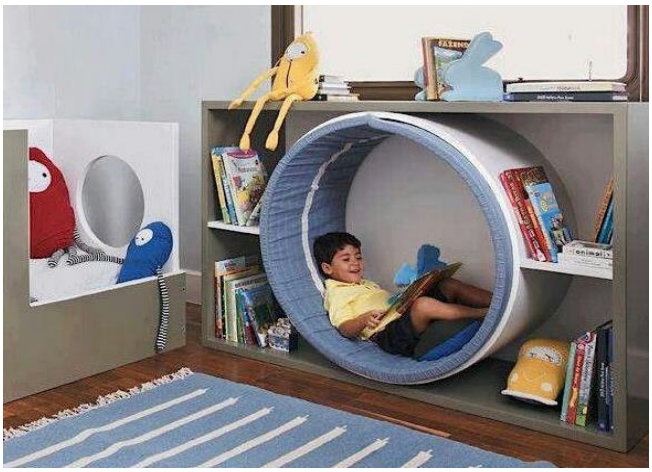

Obr. 50: Kúzelné miesto pre kúzelné príbehy. (Foto: *Pinterest*)

Čoho sa vystríhať a vyvarovať

Veľa podnetov a dojmov z okolia naraz je mimoriadne škodlivé. Detský rozum ich nemôže naraz všetky spracovať. Pomáha si jednoducho tým, že niektoré púšťa z mysle, zabúda ich alebo si ich pamätá len povrchne. Čítanie si však vyžaduje dobrú schopnosť selektovaného sústredenia sa na čítaný text!

Príliš veľa podnetov môže podporovať a ovplyvňovať roztržitosť dieťatka či poruchy pozornosti. Podmienkou čítania s porozumením je koncentrácia!

O zvukovom smogu

Súčasná presýtenosť zvukmi rozhodne nenahráva zdravému duševnému rozvoju detí. V priestore dieťatka sa hromadí príliš veľa podnetov, čo preň znamená veľa dojmov bez výberu. Jeho mozgová kôra sa ešte len rozvíja a nedokáže ich spracovať. Rozvíjajú sa nervové spojenia, ktoré dopravujú podnety na miesto ich spracovania v mozgu – sú ešte slabé a prchavé. Na to, aby sa vytvorili pevné nervové spojenia, potrebuje dieťatko pokoj. Ak ho nemá, zachová sa podľa svojho temperamentu:

1. Vypne vnímanie a zaspí. To je najčastejšia reakcia, ktorú organizmus použije pri preťažení svojho nervového systému. Spánok je však nepokojný, postupne sa môže vybudovať tzv. nespavosť z médií (poruchy spánku).
2. Zvykne si na zvukový smog, vníma všetky zvuky naraz, ale dôsledne nevníma nič – otupuje sa jeho citlivosť pre zvuky a schopnosť selektovane vnímať a spracovávať reč (neskôr text); v neskoršom veku pôsobí, ako keby bolo sústavne mysľou vzdialené – ako sústavne nepočúvajúce dieťa.

Obr. 51: TV babies alebo obrazovkové deti – telka je ich kamarátka, spoločníčka a najlepšia opatrovateľka. Jej častá spoločnosť však môže mať výrazne nepriaznivé dôsledky.
(Foto: *Find Your Baby*)

Znervóznie, dá sa do plaču – v jeho mysli vzniká chaos, ktorý ho rozčuľuje. Príliš mnoho podnetov u neho spôsobuje roztržitosť a postupne formuje neschopnosť dlhšie sa sústrediť na jeden podnet a tzv. „tekavá myseľ“.
Pamätajme, že „tekavá myseľ“ bude neustále odbiehať od textu, ktorý má naša ratolesť počúvať, alebo neskôr vnímať pri samostatnom čítaní.

Ako na to?

Ak vníma dieťatko na záhrade spev vtáčikov a pozerá na kývajúce sa konáre stromov, je to akurát dosť pre jeho nervovú sústavu. Hlas mamičky a zvuk televízora v pozadí, to je už skutočne príliš veľa. Zvuk prírody pri usínaní, mamičkina uspávanka, 10-minútová hudba z CD prehrávača – to všetko izolovane a striedavo na niekoľko minút denne – to malému dieťatku úplne stačí.

O vizuálnom smogu

Súčasné domácnosti sú presýtené vizuálnymi médiami. Deti s nimi prichádzajú do kontaktu od najútlejšieho detstva: počítačové hry na telefónoch a tabletoch, filmy a filmové rozprávky poskytované prostredníctvom DVD prehrávačov, televíznych prijímačov, internetu či tabletov. Prostriedkov, ktoré ponúkajú takúto zábavu, je okolo súčasného dieťaťa veľmi veľa.

Za audiovizuálnymi médiami však stoja určité riziká. Logickým je riziko závislosti. Nové médiá majú magickú pútavú moc, dieťa si veľmi rýchlo zvykne na túto príťažlivosť, až sa od nich nevie odpútať.

Obr. 52: Obrazovkové dieťa trpí nespavosťou, býva podráždené, nesústredené a nervózne. Americká aliancia pediatrov odporúča bez-elektronickú domácnosť minimálne do troch rokov dieťatka. (Foto: *Big Stock*)

Obr. 53: Ilustračný obrázok

Pozor! Platí to aj u detí do troch rokov.

Ďalším mimoriadne nebezpečným vplyvom je účinok vizuálneho smogu. Vizuálny smog nepriaznivo pôsobí na rozvoj vizuálnej pozornosti. Obrazy a dynamické obrazy, ktoré poskytujú médiá, nie sú také, ako keď dieťa pozoruje obraz okolitého sveta postupne a lineárne „snímaného“ jeho očkami. Sú spracované, ich plynulosť je narušaná strihom, sú presýtené vizuálnymi efektmi výbuchov, žiarenia, zábleskov, doplnené i zvukovými efektmi. Každý záber a každá sekvencia filmu musí byť pre dieťa novým emocionálnym prekvapením, aby pri ňom aj dieťa s malou koncentráciou vydržalo. Zábery filmu sa neustále menia, film je v podstate pre dieťa neustálou emocionálnou provokáciou a pôsobí veľmi intenzívne. Počítačové hry a videohry sú ešte provokatívnejšie a rýchlejšie. Preto nové médiá môžu mať dosah nielen na vizuálnu pozornosť, ale i vplyv na formovanie *skráteného rozpätia pozornosti* či narušanie koncentrácie a na formovanie *impulzívneho štýlu myslenia.* Skrátené rozpätie pozornosti či impulzívny štýl myslenia znemožňujú pohodlný a bezproblémový priebeh čítania so zážitkom a porozumením.

Obrázok 54: Obrazovky pôsobia na deti priam magicky. Pravdou však je, že ich mozog sa primárne sústreďuje na obraz a nie na slovo, ktoré je najdôležitejšie pre jeho rozumový vývin. (Foto: *Alamy*)

O výdrži pri knižke

Obdobie od narodenia po 3. rok dieťaťa je obdobím veľmi rušným.

Prvou okolnosťou, ktorú si musíte uvedomiť, je, že nedostatok sústredenia u vášho dieťatka je čisto vývinová záležitosť, t. j. s vekom sa jeho schopnosť sústredenia bude zlepšovať. Zlepšovanie sústredenia sa prejavuje tým, že sa predlžuje čas, počas ktorého dieťa vydrží pri jednej činnosti a zvyšuje sa aj podiel vôle na priebehu sústredenia. Taký vývin schopnosti sústredenia je prirodzený, treba ho brať do úvahy.
Sú deti, ktoré majú so sústredením väčší problém, než je primerané ich veku, a to po celý čas svojho vývinu. Sú zvýšene citlivé a vnímavé, často i bystré. Výrazný je pre ne pohybový nepokoj, sú živé a divoké, neustále komunikatívne, sú to neposedníci. Pokusy o predčítanie sú veľmi ťažké. Naskytá sa samozrejme otázka: nechať také dieťa v jeho pohybe („nech sa vybije!“) alebo naopak, od malička sa snažiť formovať jeho sústredenie?
Pohybovo nepokojné dieťa potrebuje oboje:

- príležitosti k pohybu,
- pravidelné nácviky sústredenia v krátkych dávkach.

Chce to však veľkú trpezlivosť, húževnatosť a veľkú dávku humoru.
Medzi prvým a tretím rokom pokračujú aktívne prejavy pri čítaní, dieťatko často uteká k hračkám, čo je spôsobené mimovoľnou pozornosťou. Jeho schopnosť sústredenia sa bude len pomaly predlžovať a zintenzívňovať.
V každom prípade sa však ku knižke opätovne každý deň vracajte. Príde čas, keď budete môcť každý deň pozorovať, ako sa citeľne predlžuje interval jeho sústredenia sa.
Poseďte pri knižke skôr kratšie, než neprimerane dlho. V žiadnom prípade v tomto prvom štádiu čitateľských aktivít nevyslovujte vzhľadom na čítanie rozkazy.
Z vášho slovníka by mali vypadnúť vety, ako:

„Teraz musíme ešte chvíľu čítať!“
„Ak nebudeš ešte chvíľu sedieť a počúvať, nepôjdeme von!“

Pozornosť sa dá vhodne upútavať priestorovými knižkami a 3D knižkami, ktoré sa rozkladajú do priestoru, ukrývajú rozličné záhady a tajomstvá a pôsobia famózne.

A nezabudnime prizvať k čítaniu všetkých kamarátov.

Poďte s nami za knižkami
Pre najmenších

Knižky – hračky

majú obrovskú prednosť – netvária sa, že sú niečím iným, otvorene sa priznávajú k svojmu poslaniu: precvičovať duševnú činnosť detí a rozvíjať ju prostredníctvom činností, ktoré ponúkajú. Mnohé knižky majú zasúvacie či vysúvacie diely, otváracie časti a dvierka, ktoré niečo skrývajú. Vašou úlohou je povzbudzovať vaše dieťa, aby plnilo úlohy, ktoré knižka ponúka a komentovať, čo sa za tajomstvom knižiek skrýva.

Textilná knižka

je vhodná na rozličné manipulovanie bez rizika, že si drobček ublíži. Môže zabaviť, ale tiež naučiť a pomáhať v psychomotorickom rozvoji dieťatka. Môže poslúžiť unavenému čitateľovi aj ako vankúšik. Je výborným spoločníkom do kočíka i postieľky na spokojné usínanie. Úžasnou výhodou textilnej knižky je, že sa dá vyprať v práčke, ak sa stane malému čitateľovi nejaká nehoda. Pozor na malé všité časti, plastové diely alebo batérie a hracie moduly.

Lepenková a drevená knižka

je vytrvalým „zbrojnošom“ na ceste k čitateľstvu. Je odolná, pripravená aj na bojovné zaobchádzanie a prvé odvážne a ťažkopádne listovanie. Občas môže poslúžiť aj ako garáž či predmet na bubnovanie – vydrží všetko. Má totiž hrubé a pevné strany. Neprekáža, keď bude malý čitateľ knižku skúmať aj ústočkami, v súčasnosti sú všetky knižky netoxické, vyrobené z bezchybného materiálu a zdravotne neškodné. V prípade núdze môže knižka poslúžiť aj ako hryzadlo. Knižka je i dobrým spoločníkom na výlety – je vhodná na pikniky a prechádzky, neprekáža jej ani prípadný priamy kontakt s prírodou či zvieratkami – je ľahko umývateľná.

Zvuková dotyková knižka

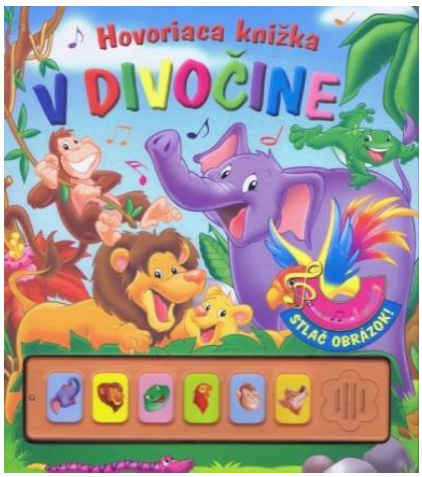

alebo „hovoriaca knižka“ je veľmi veselým a „urozprávaným“ spoločníkom. Knižka, ktorá naozaj rozpráva – rozpráva rečou hudby, rečou zvieratiek, rečou rozličných zvukov. Zvukové knižky sú veľmi vhodné pre čitateľov prvoročiakov – cvičia ich ušká v diferencovaní zvukov a veselým spôsobom ich učia priradiť zvuk k obrázku. Okrem toho ich svojsky *stimulujú k predrečovým aktivitám.*

Plastové knižky

Prvý nástroj poznávania sveta u dieťatka sú ústočká. Aby mohlo poznávať knižky aj týmto spôsobom, sú tu knižky z mäkkého plastu. Plastová knižka je univerzálny kamarát – môže malého čitateľa sprevádzať aj do vaničky a spríjemniť mu chvíľky pri kúpeli.

Kto iný si môže pohodlne užívať knižku a čítanie vo vani?

Leporelo

je kartónová skladačka, na ktorej sú jednoduché obrázky, niekedy sprevádzané textom. Verne zodpovedá tomu, čo by sa malo dieťatku dostať do rúk – je to už knižka, napriek tomu však niečo vydrží. Vďaka tejto vlastnosti ostáva zatiaľ neprekonané. V jednoduchom obrázku na stránke leporela je zobrazená jednotlivá vec vždy samostatne a úplne zrozumiteľne. Psík je psík, mačička je mačička. Lopta je guľatá a trávička je zelená.

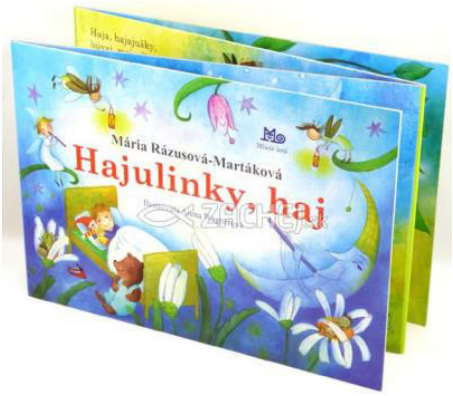

Obrázok v leporele nie je fotografia, ale je prepracovaným zovšeobecnením predmetov s vyobrazením základných znakov, preto je to veľmi vhodný prostriedok poznávania. Leporelá a obrázkové knižky umožňujú dieťatku, aby sa zoznamovalo so svetom oveľa rýchlejšie a účinnejšie, lebo jednoduchý obrázok je spojený s jeho slovným náprotivkom, ktorý sprostredkuje mama alebo ocko.

Obrázkové knižky

Obdobou leporela sú obrázkové knižky, ktoré sú obsahovo totožné s leporelom, tiež vyhotovené z kartónu, ale na chrbte sú zviazané ako skutočná kniha. Dokonale imitujú knihu, pritom však vydržia neobratnú manipuláciu malého čitateľa.
Prvé knižky malého čitateľa by mali mať veľké zreteľné obrázky. Jeho očko sa musí naučiť koncentrovať vizuálnu pozornosť na jedno miesto. Okrem toho sa musí naučiť aj rozlišovať jednotlivé objekty, ich tvary a ohraničenie. Jednoduchosť prospeje aj pri priraďovaní slov k jednotlivých objektom na ilustráciách.

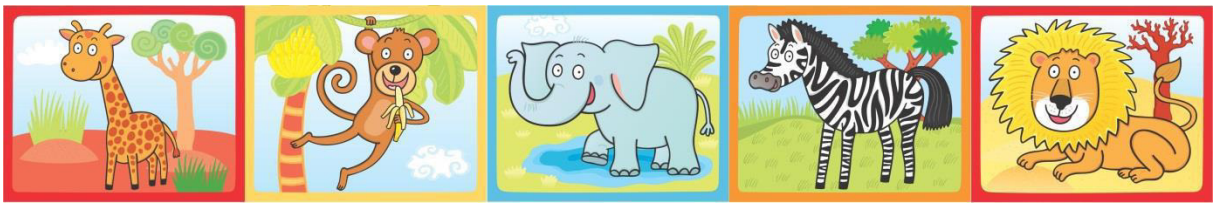

Poďte s nami za knižkami
Pre jedno- a viacročných

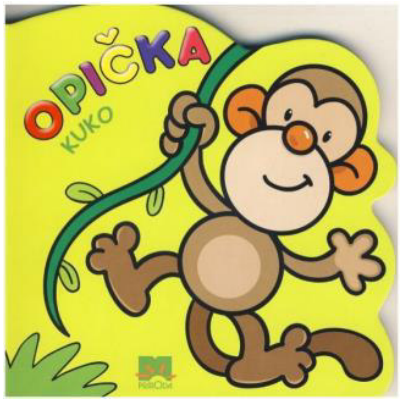

Knižky pre rýchle automatické pomenovanie objektov (RAPO)

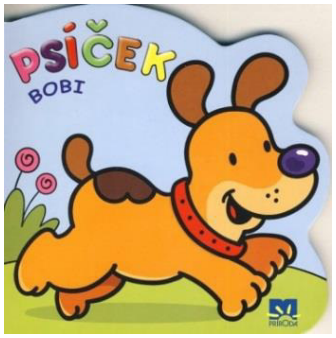

V období, keď si začína drobček osvojovať slová, sú vhodné knižky na rýchle pomenovanie objektov. Obsahujú jednoduché obrázky s jednotlivými zreteľne vyobrazenými objektmi, ktoré umožňujú dieťatku čo najrýchlejšiu orientáciu. Rodič môže ukazovať na jednotlivé objekty prstom a dieťatko ich musí rýchlo pomenovať. Takto si zbiera a fixuje slovnú zásobu, cvičí rozumové schopnosti. Hra môže prebiehať aj naopak – dieťatko ukazuje a rodič rýchlo pomenúva predmety a objekty v knižke, vytvára tým vhodný čitateľský a jazykový vzor.

Bohato ilustrované knižky

sú v tomto období vhodné preto, lebo o nich môže mamička alebo otecko dlhšie rozprávať. Dieťatko sa učí pozorne načúvať, cvičí schopnosť spájať slová s obrázkom a vytvárať súvislosti.
Bohato ilustrované knižky poskytujú veľa podnetov na úvahy malého „mysliteľa“.

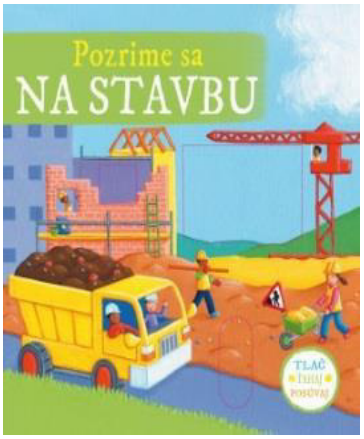

Knižky s vecným obsahom

Malé deti veľmi obľubujú knižky vecného charakteru, ktoré popisujú a zobrazujú park, školu, stavbu, stanicu, lunapark, ZOO, obchodný dom, prírodu, trh a ďalšie miesta a priestory. Sú plné drobných detailov, ktorými sú malí predčitatelia fascinovaní. Dokážu ich študovať dlhý čas. Knižky sú dobrým trenažérom na nácvik zrakovej citlivosti, rýchleho rozpoznávania a pomenovania objektov, rozvíjania slovnej zásoby a poznávania súvislostí.

Interaktívne knižky

Majú rozličné zasúvacie a vysúvacie časti, rozličné alebo zatvorené skryté tajomstvá. Výborne poslúžia nielen na precvičovanie prstíkov, sú i výrazne motivačným prostriedkom, lebo prostredníctvom nich dieťa objavuje, nachádza a odhaľuje skrýše, tajomstvá a prekvapenia.

Knižky s jednoduchými príbehmi a rozprávkami

Nebojte sa začať s príbehmi čo najskôr. Posledné výskumy totiž ukazujú, že rozumový vývin sa začína oveľa skôr, ako sa u dieťatka začína aktívna produkcia reči. Najhodnejšie sú príbehy o zvieratkách a mláďatkách. Vhodné sú i príbehy o deťoch a ich malých radostiach i starostiach.

Priestorové a 3D leporelá

Ich význam tkvie nielen v atraktívnosti, ale hlavne v ohromnej stimulačnej sile pri počúvaní príbehu a koncentrácii sa na počuté slovo.
Priestorový obrázok vytvára dobrý základ a stimul pre detskú obrazotvornosť.

Jednoduché rečňovanky a riekanky

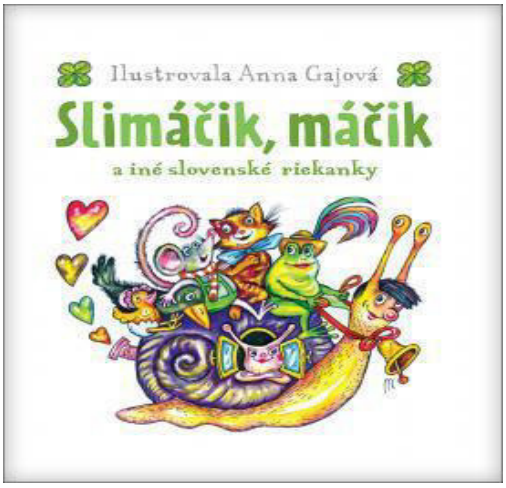

Už v tomto období môže dieťatko prichádzať do kontaktu aj s riekankami. Jednoduchšie riekanky ulahodia jeho ušku a poskytnú mu potrebnú slovnú prípravu prostredníctvom rytmu, melodickosti a rýmov. Mnohé riekanky sú umiestňované už do leporel a obrázkových knižiek. Obrázok a riekanka patria k sebe.
Rytmické útvary malé dieťa dlho po narodení obľubuje, priam zbožňuje. Rytmický tlkot srdca svojej mamičky počúvalo dieťatko celých deväť mesiacov, rytmus ukotvený v slovách, ktoré počúva z úst mamy, je niečím, čo mu spôsobuje potešenie i upokojujúce pohladenie.

Poďte s nami za knižkami
Dvoj- až trojročiaci

Riekanky

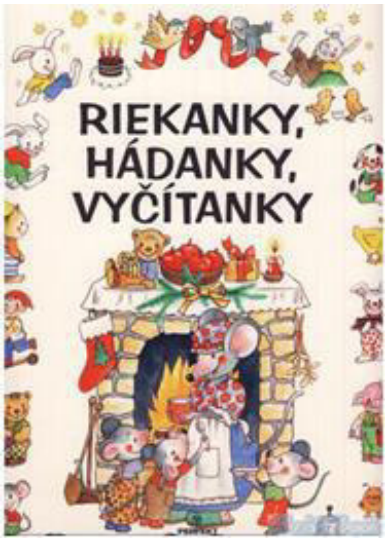

– sú typickými literárnymi útvarmi pre deti od dvoch do šiestich rokov. Sú prvými hračkami ducha, akousi mentálnou hrou. Pri riekankách dieťatko veďte k pohybu, aby tlieskalo ručičkami, kývalo nožičkami alebo hlávkou a podobne. Osobitý význam má spájanie s tlieskaním dlaničiek, keď sa spája detské vnímanie slov s rytmom.
Rytmus riekanky pôsobí ako akýsi mimojazykový prostriedok, ktorý dieťatku umožňuje zapamätávanie a vybavovanie slov. Je i citovým putom k daným slovám, k veršíku. Rytmus je niečo, čo dieťa fascinuje i upokojuje.
Základným zmyslom riekaniek je poskytnúť dieťatku plnou mierou radosť zo zvuku slov, rytmu a rýmov, ako aj slovných hračiek, ktoré niekedy hraničia až s nezmyslom. Hlavným cieľom niektorých je byť myšlienkovou hrou, niektoré sú však len rozcvičkami detského jazýčka.

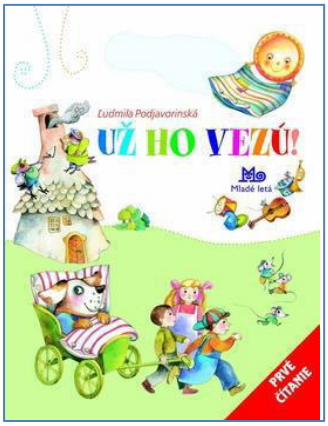

Knižky s básničkami

pôsobia na deti podobne lahodne ako knižky s riekankami, a to taktiež vďaka rýmu, rytmu a melodickosti. Navyše už majú komplikovanejší obsah a často aj jednoduchý príbeh, ktorému musí malý čitateľ, respek´-

tíve poslucháč, porozumieť. Príbeh vložený do básničiek je jednoduchý a okresaný na hlavnú dejovú líniu, aby sa dieťatko v príbehu nezamotalo. Na druhej strane je často metaforický a prerozprávaný nezvyčajným a krásnym jazykom poézie – je teda mimoriadne účinným nástrojom obrazotvornosti a fantázie. Malé básničky sú veľkou školou čitateľstva.

Uspávanka

je priam predurčená k ritualizácii čítania. Večerný rozprávkový rituál pred spaním sprevádzaný jemnou pesničkou, je to najsladšie, čo môže unavený drobček dostať do postieľky.
Deti potrebujú pocit bezpečia, istoty, a to im s istotou poskytujú rituály – opakujúce sa činnosti, ktoré tvoria akési pevné body v ich živote. Ak sa ostýchate spievať, pomôžu vám spievajúce knižky, prípadne i zvukové CD. Ak máte problém so spievaním uspávanky, vhodné je aj potichučky ju šepkať.

Rozprávky a rozprávkové knižky

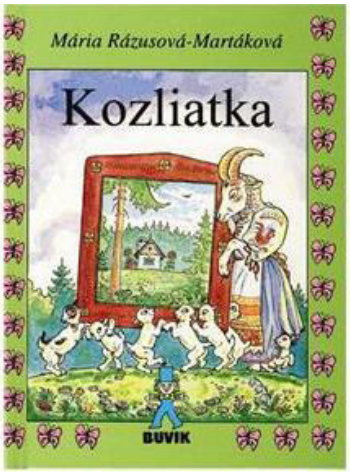

Detstvo je a ostane obdobím rozprávok. Je v tom určitý rozpor – dieťa je veľmi realistické, veľmi konkrétne, často dokonca opravuje výpovede dospelých. Odborníci potvrdzujú, že deti potrebujú rozprávky práve tak, ako potrebujú hru.

A neprekážajú ani v poznávaní a uznávaní reálneho sveta.

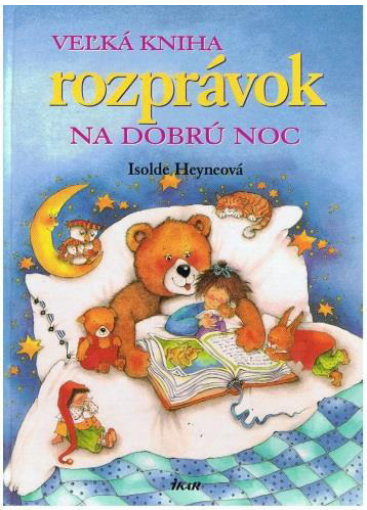

Rozprávka patrí k dieťatku a dieťatko k rozprávke.

Literatúra:

1. Your Developing Brain and How to Take Care of it…In a Nutshell. In: *return2health* [online]. 01/05/2015 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://www.return2health.net/articles/brain-care/
2. *A Child Becomes a Reader: Birth to Preschool*: Proven ideas from research for parents. [B. m.]: National Institute for Literacy, 2006 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: https://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/documents/reading_pre.pdf
3. SANATOVÁ, Mária. Ako vníma bábätko v brušku hluk zvonku, neškodí mu príliš? In: *najmama.sk* [online]. 31.05.2012 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://najmama.aktuality.sk/clanok/230422/ako-vnima-babatko-v-brusku-hluk-zvonku-neskodi-mu-prilis/
4. Prenatal Music For Fetal Development. In: *Virtue Baby* [online]. September 15, 2015 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: https://virtuebaby.wordpress.com/tag/prenatal-music-stimulation/
5. BERNS, G. S., BLAINE, K., PRIETULA, M. J., & PYE, B. E.. Short- and Long-Term Effects of a Novel on Connectivity in the Brain. In: *Brain Connectivity* [online]. 3 (6), (2013), s. 590–600 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3868356/
6. DiProperzio, Linda. The Benefits of Reading to Your Newborn. In: *Parents Magazine* [online]. 2015 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://www.parents.com/baby/development/intellectual/benefits-of-reading-to-your-newborn/?slideId=51323
7. At 9-12 months. In: Read to me [online]. Halifax: IWK Health Centre, [b.a.] [cit 2016-10-23].. Dostupné na: http://readtome.ca/wp/9-12-months/
8. MRŇÁVKOVÁ, Marie. Textilní knížky, 1. Díl: Typy látkových knížek a jejich přednosti. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. 8. 3. (2011) [cit 2016-10-23]. Dostupné na:
9. KONČEKOVÁ, Ľuba. *Vývinová psychológia*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007. 311 s. ISBN 978-80-7165-614-2.
10. MORRIS, Dawn. Youngest Readers Giveaway: Don't Miss These Baby Books! In: Moms Inspire Learning [online]. Posted June 25, 2009 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://www.momsinspirelearning.com/2009/06/youngest-readers-giveaway-dont-miss-these-baby-books.html/
11. PRUŽINSKÁ, Ľubomíra. *Emocionálny svet detí predškolského veku*. Prešov: Rokus, 2006. **ISBN:** 8089055656
12. VESELÝ, Petr. Známé rituály děti uklidňují. In: *Novinky.cz* [online]. 18. března 2003, 18:29 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/4356-zname-ritualy-deti-uklidnuji.html
13. Reading Tips for Parents of Babies. In: *Reading Rockets* [online]. [B. m.]: WETA Public Broadcasting, 2008 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://www.readingrockets.org/article/reading-tips-parents-babies
14. Reading Tips for Parents of Toddlers. In: *Reading Rockets* [online]. [B. m.]: WETA Public Broadcasting, 2008 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://www.readingrockets.org/article/reading-tips-parents-toddlers
15. What Parents Can Do: Reading Tips From Kids. In: *Reading Rockets* [online]. [B. m.]: WETA Public Broadcasting, 2008 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://www.readingrockets.org/article/what-parents-can-do-reading-tips-kids
16. Citáty o knihách. In: *Citáty slávnych osobností* [online]. [B. m.]: Martin Svoboda, 2016 [cit 2016-10-23]. Dostupné na: http://citaty-slavnych.sk/citaty-o-knihach/?page=2

Ukážky kníh:

1. *Ako rozprávajú zvieratká*. Bratislava: Vydavateľstvo Fragment, 2011. ISBN: 9788080895198.
2. ČEPČEKOVÁ, Elena. *Utopený mesiačik.* Bratislava: Vydavateľstvo: Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, 2012. ISBN: 9788010022496.
3. ĎURINOVÁ, Nataša. *V divočine.* Bratislava: Viktoria Print, 2013. ISBN**:** 9788081380006.
4. HEVIER, Daniel. *Básnička ti pomôže.* Bratislava: Buvik, 2011. ISBN: 9788081240157
5. HEYNEOVÁ, Isolde. *Veľká kniha rozprávok na dobrú noc. Brarislava:* Ikar, 2001. ISBN: 8055101310
6. KADLECOVÁ, Eva a VESELÁ, Hanka. *Kamarát nočníček – Už behám bez plienok!* Bratislava: Vydavateľstvo Fragment, 2015. ISBN**:** 9788056400555.
7. *Moja prvá knižnica: Zvieratká.* Bratislava: IKAR, 2014. ISBN: 9788055138138
8. *Najkrajšie Uspávanky.* Bratislava: Sony Music, 2010. ISBN: 886975779123.
9. *Opička Kuko*. Bratislava: Príroda, 2014. ISBN: 9788007022713.
10. *Papám pri stole.* Bratislava: Svojtka&Co., 2015. ISBN: 9788081079146.
11. *Psíček Bobi.* Bratislava: Príroda, 2014. ISBN: 9788007022683.
12. *Pozrime sa na stavbu.* Bratislava: Svojtka&Co., 2015. ISBN: 9788081079160.
13. *Pozrime sa na železničnú stanicu*. Bratislava: Svojtka&Co., 2015. ISBN: 9788081079153

14. RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ, Mária. *Hajulinky, haj*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, 2014. ISBN: 9788010025091.
15. RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ Mária. *Kozliatka.* Bratislava: Buvik, 2016. ISBN: 9788081240805.
16. *Riekanky, hádanky, vyčítanky.* Bratislava: Perfekt, 2010. ISBN: 9788080464622.
17. *Slimáčik, máčik a iné slovenské riekanky.* Bratislava: Vydavateľstvo: Eastone Books, 2011. ISBN: 9788081091810.
18. PODJAVORINSKÁ, Ľudmila a Eva KYSELICOVÁ · *Už ho vezú!* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, 2011. ISBN: 9788010020652

Zdroje obrázkov

Obr. 1: http://www.return2health.net/articles/brain-care/
Obr. 2: http://najmama.aktuality.sk/clanok/230422/ako-vnima-babatko-v-brusku-hluk-zvonku-neskodi-mu-prilis/
Obr. 3: https://virtuebaby.wordpress.com/tag/prenatal-music-stimulation/
Obr. 4 http://www.return2health.net/articles/brain-care/
Obr. 5: https://sk.pinterest.com/iandieryz/baby-and-dad/
Obr. 6: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3868356/
Obr. 7: http://www.parents.com/baby/development/intellectual/benefits-of-reading-to-your-newborn/?slideId=51323
Obr. 8:
https://www.google.sk/search?q=Finland+Jyvaskyla+Father+Reading+Book&tbm=isch&imgil=S1UwMzCtAS1L5M%253A%253Byga-NbR2MLHx9M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.gettyimages.com.au%25252Fdetail%25252Ffoto%25252Ffinland-jyvaskyla-father-reading-book-to-his-baby-fotograf%25252525C3%25252525ADa-de-stock%25252F177790208&source=iu&pf=m&fir=S1UwMzCtAS1L5M%253A%252Cyga-NbR2MLHx9M%252C_&usg=__Zj-acHWsdmpta3sqTvjHA6arZQE%3D&biw=1600&bih=789&ved=0ahUKEwjwqPLnxcnQAhVFhywKHe2nBdwQyjcILA&ei=JCM7WPCGIsWOsgHtz5bgDQ#imgrc=S1UwMzCtAS1L5M%3A
Obr. 9: http://www.parents.com/baby/development/intellectual/benefits-of-reading-to-your-newborn/?slideId=51323
Obr. 10: http://www.breastfedbabies.org/dads/frequently-asked-questions
Obr. 11: http://frugalginger.com/wp-content/uploads/2015/04/20150414_181656.jpg
Obr. 12: http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/textilni-knizky-1
Obr. 13: http://readtome.ca/wp/9-12-months/
Obr. 14: https://www.earlymoments.com/Promoting-Literacy-and-a-Love-of-Reading/Benefits-of-Reading-to-Babies/
Obr. 15: http://www.momsinspirelearning.com/2009/06/youngest-readers-giveaway-dont-miss-these-baby-books.html/
Obr. 16: http://readtome.ca/wp/why-babies-need-books/
Obr. 17: http://www.elkhorn.lib.wi.us/wordpress/calendar/
Obr. 18: http://whatlovelybooks.com/4-books-every-child-should-own/
Obr. 19: http://www.alamy.com/stock-photo-a-cute-baby-boy-lying-on-his-back-in-a-shallow-bath-reading-a-padded-54288716.html
Obr. 20: http://www.littleheartsbooks.com/
Obr. 21: http://moderntips.com/reading-to-your-child-15-minutes-tonight-will-improve-their-intelligence
Obr. 22: http://www.readbrightly.com/5-things-to-look-for-in-a-baby-book/
Obr. 23: http://transformationaleditor.com/writers-write-down-goals-its-the-baby-steps-that-get-you-published/
Obr. 24: http://dreamalildream.com/baby-girls-favorite-books-as-of-today/
Obr. 26: http://theladybirdblog.typepad.com/the-ladybird-blog/current-affairs/
Obr. 27: http://www.best-books-for-kids.com/
Obr. 28:
http://bellevillelibrary.ca/Calendar/calendar.php?ID=3027&command=view&year=2016&month=05&day=5&LANGCODE=EN
Obr. 31: https://pjlibrary.org/Beyond-Books/PJBlog/May-2011/PHOTO-FRIDAY-Family-Reading-in-Western-Mass
Obr. 32: http://babylishadvice.com/my-top-13-favorite-books-for-babies-and-toddlers/
Obr. 37: http://www.sfchronicle.com/bayarea/article/Bay-Area-libraries-team-up-to-break-record-for-6580235.php
Obr. 39: http://education.seattlepi.com/shared-reading-activities-kindergarten-5879.html
Obr. 40 https://sk.pinterest.com/pamelabenigno/classroom-reading-corners/
Obr. 41: https://sg.theasianparent.com/can-your-baby-read-at-17-months-too/
Obr. 42: http://www.theage.com.au/news/national/toddlers-given-free-book-in-literacy-bid/2008/03/06/1204779967911.html
Obr. 43: http://www.toddler-activities-at-home.com/reading-to-toddlers.html
Obr. 44: http://she.sulekha.com/toddlers-learning_photo_2107
Obr. 45: http://montessoriacademy.com.au/developing-literacy-skills/
Obr. 49: http://www.leapfrog.com/en-us/learning-path/toddler-reading-writing
Obr. 47: https://theeducatorsspinonit.com/2015/03/selecting-limiting-and-displaying-books.html
Obr. 48: https://theeducatorsspinonit.com/2015/03/selecting-limiting-and-displaying-books.html
Obr. 49:http://irelandsbabyshow.com/toddlers-can-draw-likely-intelligent/
Obr. 50: https://sk.pinterest.com/
Obr. 51: http://findyourbaby.com/infants-watching-television/

Obsah

PREČO by sa vaše dieťatko malo stať *čitateľom*? ... 3
PREČO by sa vaše dieťatko malo *od malička* stávať čitateľom? ... 3
Od narodenia ... 4
O rodičoch a knihách ... 6
O otcoch a knihách ... 6
Rozvíjame čitateľa – novorodenca ... 7
Čo dieťatko vie? ... 8
Ako knižka rastie s dieťatkom ... 8
Rozvíjame čitateľa – dojča ... 9
Čo dieťatko vie? ... 9
Ako stimulovať dieťatko do prvého roku života? ... 10
Ako knižka rastie s dieťatkom ... 12
Rozvíjame čitateľa – malé batoľa ... 13
Čo dieťatko vie? ... 13
Ako stimulovať malé batoľa? ... 14
Ako knižka rastie s dieťatkom ... 16
Rozvíjame čitateľa – batoľa ... 16
Čo dieťa vie? ... 16
Ako stimulovať batoľa? ... 18
Ako knižka rastie s dieťatkom ... 20
Čitateľské správanie dieťatka od 0 do 3 rokov ... 21
Rady pre „dobré čítanie“ ... 22
Čoho sa vystríhať a vyvarovať ... 25
O zvukovom smogu ... 25
O vizuálnom smogu ... 26
O výdrži pri knižke ... 27
Poďte s nami za knižkami – Pre najmenších ... 28
Poďte s nami za knižkami – Pre jedno- a viacročných ... 30
Poďte s nami za knižkami – Dvoj- až trojročiaci ... 32
Literatúra: ... 34
Ukážky kníh: ... 34
Zdroje obrázkov ... 35

„Nemilovať knihy znamená nemilovať múdrosť.
Nemilovať múdrosť však znamená stať sa hlupákom.“
– Jan Amos Komenský
učiteľ, pedagóg, filozof a spisovateľ 1592 – 1670

„Čítať peknú knihu je nepretržitý dialóg, v ktorom kniha hovorí
a naša duša odpovedá.“
– André Maurois
francúzsky spisovateľ 1885 – 1967

„Kniha je základom poznania, učiteľom vekov, vládcom kráľovstva ducha.“
– Adelbert Von Chamisso
nemecký básnik a botanik 1781 – 1838

„Človek, ktorý nečíta knihy, nemá žiadnu výhodu oproti tomu,
ktorý nevie čítať.“
– Mark Twain
americký autor a humorista 1835 – 1910

„Knihy sú pre ľudí tým, čím sú pre vtákov krídla.“
– John Ruskin
anglický spisovateľ a umelecký kritik 1819 – 1900

ISBN: 978-80-972261-1-4 (e-kniha)
EAN: 9788097226114